

Part I: Looking Wistfully at the Joys of Others

1. שמות פרק לה פסוק כז (פרשת ויקהל)

(כז) והנשאם הביאו את אבני השפה ואת אבני המלאים לאפוד ולחשן: רש"י: (כז) והנשאם הביאו – אמר ר' נתן מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה, ובמלאכת המשכן לא התנדבו בתחלה, אלא כך אמרו נשיאים יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסירים אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (שמות לו ז) והמלאכה היתה דים, אמרו נשיאים מה עלינו לעשות, הביאו את אבני השפה וגו', לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם והנשאם כתיב:

2. שמות פרק לט פסוק לג (פרשת פקודי)

(לג) ויביאו את המשכן אל-משה את-האהל ואת-כל-כלי קרסיו קרשיו בריוח בריחיו ועמדיו ואדגיו: רש"י: (לג) ויביאו את המשכן וגו' – שלא היו יכולין להקימו, ולפי שלא עשה משה שום מלאכה במשכן, הניח לו הקדוש ברוך הוא הקמתו, שלא היה יכול להקימו שום אדם מחמת כובד הקרשים, שאין כח באדם לזקפן, ומשה העמידו. אמר משה לפני הקדוש ברוך הוא איך אפשר הקמתו על ידי אדם, אמר לו עסוק אתה בידך נראה כמקימו, והוא נזקף וקם מאליו, וזהו שנאמר (שמות מ יז) הוקם המשכן, הוקם מאליו. מדרש רבי תנחומא:

3. שמות פרק מ פסוק יח – יט (פרשת פקודי)

(יח) ויקם משה את-המשכן ויתן את-אדגיו וישם את-קרשיו ויתן את-בריחיו ויקם את-עמודיו:

4. ויקרא רבה (וילנא) (פרשת ויקרא) פרשה א סימן ו

רבי תנחומא פתח (משלי כ) יש זהב ורב פנינים וכלי יקר שפתי דעת... "יש זהב", הכל הביאו נדבתן למשכן זהב הה"ד (שמות כה) וזאת התרומה וגו', "ורב פנינים" זו נדבתן של נשיאים דכתיב (שם /שמות/ לה) והנשיאים הביאו וגו', "וכלי יקר שפתי דעת", לפי שהיתה נפשו של משה עגומה עליו ואמר הכל הביאו נדבתן למשכן ואני לא הבאתי א"ל הקדוש ברוך הוא חייך שדיבורך חביב עלי יותר מן הכל שמכולן לא קרא הדיבור אלא למשה ויקרא אל משה.

5. ספורנו שמות פרק כד פסוק יח (פרשת משפטים)

...וזה בעצמו באר באמרו ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם (להלן כה, ח) לא כמו שיעד קודם לכן, כאמרו מזבח אדמה תעשה לי בכל המקום אשר אזכיר את שמי אבא אליך (לעיל כ, כא) אבל עתה יצטרך לכהנים... והנה לא נבחר שבט לוי לשרת עד אחר מעשה העגל, כמו שהעיד באמרו בעת ההיא הבדיל ה' את שבט הלוי לשרתו ולברך בשמו (דברים י, ח). ואמר אם כן שבכל פעם שעלה משה להר שהה ארבעים יום וארבעים לילה, והפעם אשר בה הושג זה התכלית היתה הפעם האחרונה לכלם, שבה צוה על מלאכת המשכן...

6. בית יעקב פ' פקודי אות נג

...ולכאורה יפלא האם נעלם מאדון הנביאים משה רבע"ה שבודאי יתנו ישראל כל צורך המשכן, ולמה לא נתן בתחלה? אכן הענין המשכן הוא להורות ולקבוע בלב כל ישראל ש"לה' הארץ ומלואה" ואצל משה רבע"ה בגודל השגתו הי' זאת ברור ומפורש וראה כי לה' הארץ ומלואה ואין עוד אפילו בחללה לעלמא ואיך שייך ליתן כי כל היכא דאית' בי גזא לרחמנא איתא ומה מקום למתנתו כי יהי' שוה ודומה אצלו כמו שייקח מקדשי מזבח ויניח לקדשי בדק הבית, אכן הי' מיצר אחר שראה השמחה אשר הגיעה ונשארה בלב כל אחד ואחד מישראל אחר הנדבה...

Part II – Mind and Heart: Two Types of Divine Worship

7. שמות פרק מ פסוק לה (פרשת פקודי)

ולא-יכל משה לבוא אל-אהל מועד פן-ישכן עליו העגן וכבוד יקוק מלא את-המשכן:

8. שמות פרק כד פסוק יח (פרשת משפטים)

(יח) ויבא משה בתוך העגן ויעל אל-הקר ויהי משה בקר ארבעים יום וארבעים לילה:

9. תלמוד בבלי מסכת יומא דף ד עמוד ב

רבי זריקא רמי קראי קמיה דרבי אלעזר, ואמרי לה: אמר רבי זריקא רבי אלעזר רמי: כתיב (שמות פרק מ פסוק לה) "ולא יכל משה לבא אל אהל מועד כי שכן עליו הענן", וכתיב (שמות פרק כד פסוק יח) "ויבא משה בתוך הענן!" (1) מלמד שתפסו הקדוש ברוך הוא למשה והביאו בענן. (2) דבי רבי ישמעאל תנא: נאמר כאן "בתוך" ונאמר להלן "בתוך", "ויבאו בני ישראל בתוך הים". מה להלן שביל, דכתיב "והמים להם חמה" - אף כאן שביל.

10. במדבר פרק יב פסוק ח (פרשת בהעלותך)

פֶּה אֶל-פֶּה אֶדְבָּר-בּוֹ וּמִרְאֵה וְלֹא בְחִידִית וּתְמַנֶּת יִקְהָק יִבְיִט...

Part III – "Go and Diminish Yourself!"

11. בראשית פרק א פסוק טז - יז (פרשת בראשית)

(טז) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֶת-שָׁמַיִם הַמְאֲרֶת הַגְּדֹלִים אֶת-הַמְאֲוֵר הַגְּדֹלִים לְמַמְשֶׁלֶת הַיּוֹם וְאֶת-הַמְאֲוֵר הַקָּטָן לְמַמְשֶׁלֶת הַלַּיְלָה וְאֶת הַכּוֹכָבִים:

12. תלמוד בבלי מסכת חולין דף ס עמוד ב

רבי שמעון בן פזי רמי, כתיב: "ויעש אלהים את שני המאורות הגדולים" וכתיב: "את המאור הגדול" ואת המאור הקטן! אמרה ירח לפני הקדוש ברוך הוא: רבש"ע, אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד? אמר לה: לך ומעטי את עצמך!

13. שם משואל שמות פרשת וארא שנה תרעב

...והוא כדמיון מראה המלוטשת היטב כשמעמידין אותה נגד האור נראה בה האור והיא מאירה ג"כ לפי ערך הליטוש, ואם היא מלוטשת וצחה ביותר היא מאירה ביותר, כ"כ כל ישראל הם כמו מראה מלוטשת... והם כדמיון אור הלבנה המקבלת אור מהשמש ומאירה לארץ באשר היא כמו מראה מלוטשת, אך האור מאיר רק לפי ערך הליטוש, ובאשר איננה כ"כ צחה והיא קרובה אל הארץ ע"כ איננה כ"כ מלוטשת והאור מועט נגד אור החמה. וזה אצלי הפי' בקטרוג הלבנה שאי אפשר לשני מלכים שישתמשו בכתר אחד, שאין הפירוש שרצתה לקבל אור מזבול בלי אמצעות השמש כמו שפירשו המפרשים ז"ל, כי בודאי ידעה שכל סדר העולם צריך להיות בסדר משפיע ומקבל עד למעלה למעלה, והכל דוגמא לרוחניות העולמות עד שאין הפה יכול לדבר, ואי אפשר שהי' רצונה לקבל בלי אמצעות השמש, אך יש לומר דרצתה שתהי' מלוטשת כ"כ עד שתהי' מאירה כמו השמש עצמו, ונתמעטה עוד מכפי שהיתה, היינו שאיננה כ"כ מלוטשת כקודם, וע"כ אורה נתמעט...

14. ערוך השולחן אורח חיים סימן תכו סעיף ב

ובפשוטו הטעם מה שמברכין על הלבנה יותר מעל כל הכוכבים והיא קטנה כמעט מכל הכוכבים... מפני שהיא קרובה לארץ יותר מכל הכוכבים שאינה רחוקה מן הארץ רק בערך מ"ג אלף פרסה ובה נראית לנו בחוש גדולתו של הקדוש ברוך הוא בכל לילה ולילה מהילוכה המורגש והקיפה את הארץ בכל חדש ולכן נקראת ירח כדכתיב עשה ירח למועדים מפני שמקפת הארץ בכל ירח ימים ומורגש חסרונה ומילואה וישראל המונים ללבנה נמשלו ללבנה כשם שהלבנה אין לה אור מעצמותה רק תאיר מאור השמש כמו כן ישראל אין להם שום אור זולת אורו של הקדוש ברוך הוא הזורח לנו באמצעות התורה הקדושה כמו שנאמר שמש ומגן ד' אלקים וכשם שהלבנה תחשך ותאיר כמו כן ישראל כמו שאנו אומרים בברכתה וללבנה אמר שתתחדש עטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה וכשם שהלבנה אף בימי חסרונה שעל הארץ נראתה חשך מ"מ תאיר אל עבר פניה במרומים כידוע כמו כן ישראל ומכל אלו הטעמים קבלו ישראל מצוה זו בשמחה:

15. ס' בית אהרן להר' אהרן פרלוב מקרלין, פ' בא

ואימרים בשם הרב הגדוק ר' מרדכי זנוקלליה מנעשחיו:
לכי . אם אחת רוצה לילך ממדרגה למדרגה.
ומעטי את ענמך . תקודם תקטין את ענמך ואח"כ תוכל
להגביה ולהעלות את כל העולם השפל . אשר ע"ז הכוונה
הקטין הקב"ה את אור הלבנה בכדי שיוכל העולם
להתעלות במעט מעט עד שיהיו שני המאורות שווים .
וזה שכתוב כי אראה שמיך וכי' ירח וכוכבים אשר
כוונת . כי בלתי אפשר בלא זה שיושלם העולם רק שיהי'
שני מאורות קטן וגדול וזה מקבל מזה וע"ז זה נעשו
כל העליות מזה העולם והכל ע"י נדיקים . וכמאמר

Reb Naftali of Ropshitz had spent a year studying at the feet of the aged tzadik Reb Mordechai of Neshchiz, when his teacher one day told him, suddenly: "It is time for you to return to your home."

Since his own entreaties were ignored, Reb Naftali decided to ask his teacher's rebbetzin to try to persuade her husband on his behalf. His answer to her was brief: "I have always taken your advice, and I shall do so now. I only hope that we shall have no cause for regret."

He was unable to restrain himself, and blurted out: "Get out, you impure fellow!"

A few days later, while the tzadik was at shul, a stranger visited his home and entered his study. Reb Naftali was there at the time, and no sooner had he laid eyes on this stranger than he perceived that he was besmirched with sin. He was unable to restrain himself, and blurted out: "Get out, you impure fellow! How dare you step over the rebbe's threshold!"

The stranger fled, but Reb Mordechai, sensing what had happened, hastened home and asked: "Who was here?"

When Reb Naftali described the visitor, the tzadik rebuked him: "Whatever have you done? Quick, quick! Hurry out and bring him here!"

When the stranger was brought in, Reb Mordechai gave him a warm, smiling welcome, and asked him why he had not called on him for so long. The visitor assured the tzadik that in future he would come more frequently, offered him gifts of his own farm produce, and took his leave.

The tzadik then explained to Reb Naftali that this man had once been close to him, and the tzadik had been able to help him keep his distance from evil. Lately, however, various circumstances had combined to prevent him from visiting Neshchiz, and the link between them had been severed.

At first he had become sullied with lesser transgressions, but since, as the Sages teach, "One sin brings another in its train," he reached the point where he asked himself: "How am I going to end up? After all, I am really neither a Jew nor a goy. I can hardly go off to Neshchiz to visit the rebbe, for he will recognize at once that I am utterly enslaved to the Evil Inclination. On the other hand, if I don't go, I will simply become more and more deeply entangled in sin." And so he had continued to ponder the possibilities open to him, until finally he had decided to break his ties with his faith, and to become an apostate, G-d forbid. "Let me make one more trial..."

But at that point a new idea had entered his head: "Let me make one more trial. I will make the journey to Neshchiz, and there I will see: if he receives me warmly, that shows that there is hope for me yet; I'll put my life in order, be a good Jew again, and visit the rebbe often, just like I used to do. But if he doesn't, then I'll make a clean break with him and with Judaism altogether."

The tzadik, understandably enough, had not wanted all his hard work on behalf of this struggler, in speech and in prayer, to be imperiled by Reb Naftali's impetuous tongue. And that was why, some days earlier, he had asked him to go home.